

บทคัดย่อ

ด้านเกวียนเป็นชุมชนหนึ่ง ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านโอท็อปต้นแบบ (OTOP Village) ตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดประโยชน์ แต่เนื่องจากชุมชนไม่สามารถดำเนินงานตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การพัฒนาโครงการไม่บรรลุผลเท่าที่ควร การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพความเข้มแข็ง ความน่าอยู่ และการท่องเที่ยวของชุมชน 2) ศึกษาปัญหาในการพัฒนาองค์ประกอบเชิงกายภาพของโครงการ 3) ศึกษาทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยในการพัฒนาคน ผลิตภัณฑ์ และสถานที่ในชุมชน และ 4) กำหนดแนวทางในการออกแบบและจัดการ เพื่อปรับปรุงฟื้นฟูหมู่บ้านโอท็อปต้นแบบ ชุมชนด้านเกวียน โดยอาศัยกรอบแนวความคิดหลักคือ การเพิ่มความน่าอยู่ในชุมชนโดยจัดการสถานที่และกิจกรรมให้มีชีวิตชีวา (community revitalization) การส่งเสริมความเข้มแข็งของคนในชุมชน (empowerment of people) และการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ประโยชน์ (community based tourism) การศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจผู้อยู่อาศัยในชุมชน จำนวน 400 ราย นักท่องเที่ยว จำนวน 120 ราย และรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion) อีกจำนวน 7 ราย เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทางการออกแบบที่มาจากพื้นฐานความต้องการของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า

1. ด้านศักยภาพชุมชน พบว่า ด้านเกวียนเป็นชุมชนมีทุนทางภูมิปัญญา (วัฒนธรรม การผลิต) ทุนทางเศรษฐกิจ (สาธารณูปโภคที่รัฐดำเนินการสนับสนุน) มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย แต่ขาดการประสานงานเชื่อมโยง และประชาชนมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม และขาดการรวมกลุ่มการผลิตหรือจัดการทรัพยากรท้องถิ่นที่เข้มแข็ง

2. ด้านปัญหาในการพัฒนาองค์ประกอบเชิงกายภาพในโครงการหมู่บ้านโอท็อปต้นแบบ พบว่า การพัฒนาสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีลักษณะชั่วคราวไม่ยั่งยืน ไม่สามารถจัดประโยชน์พื้นที่ให้สอยให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และขาดการเชื่อมโยงกิจกรรมและทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนเข้าด้วยกัน

3. ด้านทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนและนักท่องเที่ยว พบว่า

1) ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีความพร้อมในการร่วมสร้างความเข้มแข็ง และความน่าอยู่ในชุมชน โดยมีจิตสำนึกในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และมีจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อม โดยพร้อมที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน มีอัธยาศัยไมตรี และเป็นมิตรกับคนต่างถิ่น

2) สถานที่ในชุมชน มีบรรยากาศที่มีเอกลักษณ์ ด้านความสะอาด และความร่มรื่น ประชาชนพึงพอใจสิ่งปลูกสร้างที่ใช้วัสดุในท้องถิ่น และภาคภูมิใจเมื่อได้พบเห็นศิลปะในที่สาธารณะ แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งใจเดินทางมาเพียงเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์ของชุมชน หรือแวะเพราะเป็นทางผ่านมากกว่าการตั้งใจมาพักผ่อนท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่จะเยี่ยมชมผลิตภัณฑ์เฉพาะบริเวณริมทางหลวงมากกว่าการเข้าไปในย่านชุมชนเพื่อสัมผัสบรรยากาศ ชมวิธีการผลิต และศึกษามิปัญญาท้องถิ่น

ผลการศึกษาดังกล่าว นำไปสู่การเสนอแนวทางการออกแบบชุมชน ซึ่งผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทางการออกแบบ โดยการปรับปรุงพื้นที่ใช้สอย กิจกรรมภายในลานกิจกรรม และศูนย์การเรียนรู้ให้มีการใช้งานต่อเนื่อง เป็นประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน สร้างความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งผลิต แหล่งจำหน่าย และแหล่งกิจกรรมการท่องเที่ยว และการสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมโดยรวมให้มีเอกลักษณ์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้ง เสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อการจัดการทรัพยากรของหมู่บ้านโอท็อป ดันแบบ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

Abstract

Dankwian is one of the communities which had been selected as a prototype OTOP Village, in accordance to an ongoing government policy. The project aims to take advantage of the local wisdom in developing community products and managing community resources to achieve maximum efficiency. The development of the Dankwian project, however, faces limitations due to several factors. The objectives of the thesis are the following: 1) to study the empowerment, livability, and tourism within the community; 2) to study the physical elements in the community; 3) to study the local residents' and the tourists' attitudes and behaviors which are critical in human resource, product, and place development; 4) to propose guidelines for community design and management in order to revitalize Dankwian OTOP Village. The main research includes the concept of community revitalization, community empowerment, and community-based tourism.

This thesis is a survey research conducted through the use of questionnaires distributed to four hundred local residents, one hundred and twenty tourists, and seven local residents who have been involved in focus group discussions. The locals' participation in focus group discussions served to highlight the residents' needs by offering guidelines for the community design and management of Dankwian OTOP Village. The results of this research are as follows:

1. The potential of Dankwian community lies in its knowledge capital (production culture), economic capital (government-sponsored infrastructure), and a variety of tourist destinations. The residents, however, lack cooperation in production and resource management – despite their awareness of the community's rich natural resource base.

2. The physical elements in the community such as places, utilities, and facilities have not been developed successfully. There is a lack of connection between community activities and community natural resources.

3. The residents' and the tourists' attitudes and behaviors were:

1) The local residents were ready to be a part of an empowered and livable community.

2) The places and atmosphere in the community were unique, clean, and peaceful. The Residents are mostly satisfied with local building materials and were proud of the public display of the local arts. Tourists, however, intended to stop briefly in order to buy the products more than to spend a few days as a resting destination. They tend to visit the product-display areas located near the highways more than traveling into the community to experience the local atmosphere, production, and local wisdom.

The results of this research also show that the residents' participation in the community design process offers guidelines for improving the main village plaza and the resource center to create a place where residents can interchange ideas. These public spaces can also potentially facilitate relationships between manufacturing units, distributors, and tourists – creating a space of identity within the community itself.